

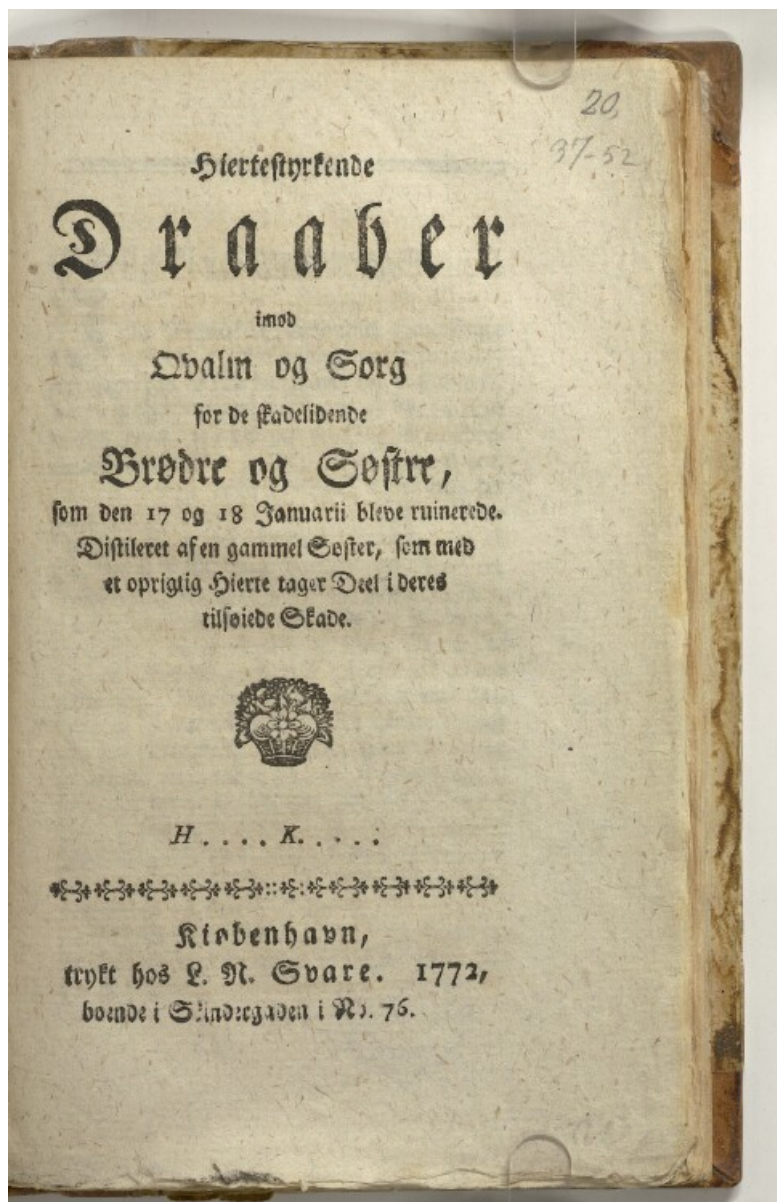
Titel: Hiertestyrkende Draaber imod Qvalm og Sorg for de skadelidende Brødre og Søstre, som den 17 og 18 Januarii bleve ruinerede. Distilleret af en gammel Søster, som med et oprigtig Hierte tager Deel i deres tilføiede Skade. H....K....

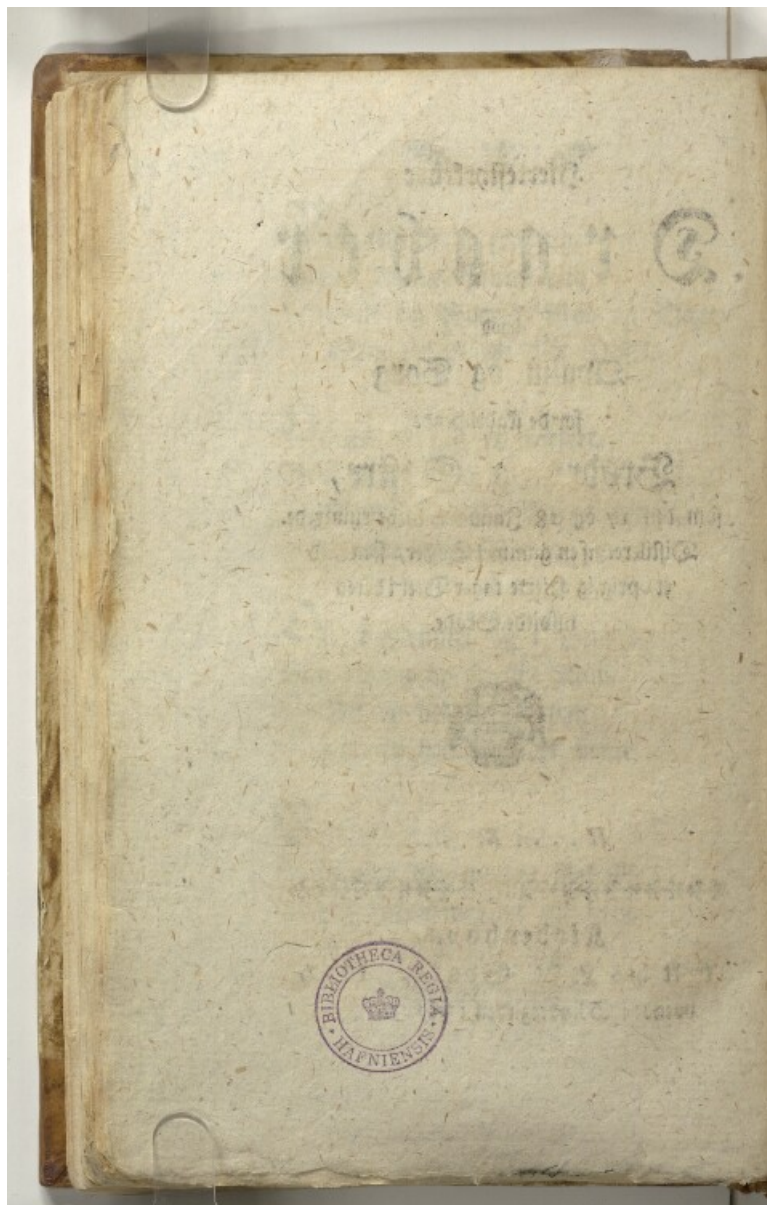
Citation: "Hiertestyrkende Draaber imod Qvalm og Sorg for de skadelidende Brødre og Søstre, som den 17 og 18 Januarii bleve ruinerede. Distilleret af en gammel Søster, som med et oprigtig Hierte tager Deel i deres tilføiede Skade. H....K....", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 7*, L.N. Svare, 1772, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-2_007-shoot-workid2_007_020/facsimile.pdf (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 7

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Elskelige Kiære Brødre og Søstre!

Salle Menneskers foretagende Handlinger udfordres Forsigtighed og Eftertanke, vor Leve-Tid er kun kort, men det vi skal lære, varer længe; Dog erfarer man, at hvor gamle vi end bliver, saa bestaer vor Verdom og Speculationer mere i det Onde, end som det Gode.

Det første lærer vi meget snart, men det det sidste lærer vi saa sildt. Menneskers Tanker ere onde fra vor Ungdom, saa enhver af os kan sige med Apostelen Paulus: det Gode, jeg burde gjøre, det gjør jeg ikke, men det Onde, jeg ikke burde gjøre, det gjør jeg alt for meget. Det er beklagelig og sørgelig at see, Mennesker i deres Ungdom og næsten i deres Alderdom lader sig forlede og indtage af Verdens Beløst og Forsængeligheder: De tænker sildt paa den tilkommende Eoighed, førend de naaer en hoi Alder og tillige behæftet med Svaghed, saa begynder de først at eftertanke deres Levnets Løb og begangne Gierninger; thi da aabner Ihuskommasur dem, ligesom en skreven Journal om alle deres Gierninger, over hvilke Samvittigheden da sælger Dom.

I Betragtning heraf, vil jeg meddele mine Venner følgende ringe Tanker, og begynde fra mig selv.

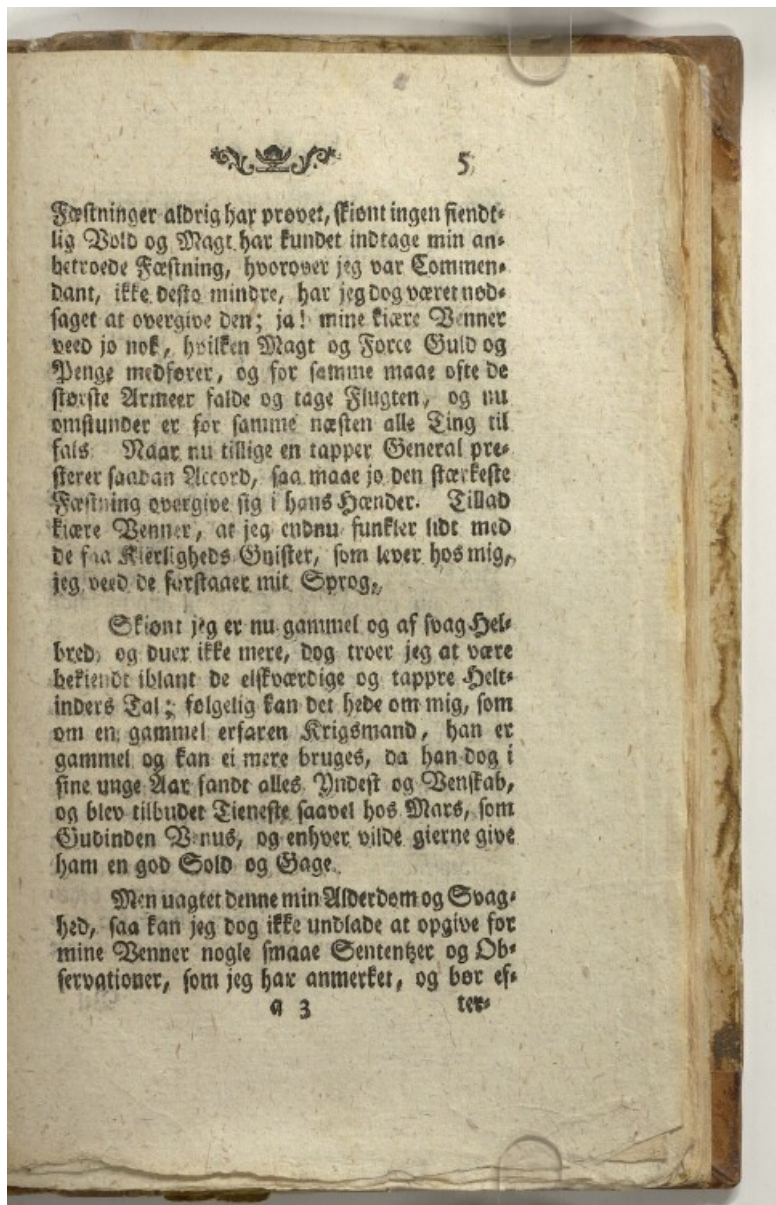

Maar jeg eftertænker Den forbigangne Tid og nu, da gaar dit mig næsten som en gammel Soldat, der længe har tient i Martis Leier, og seet mange stolte Fiender under Dine, udstaaet Dagens Hede og Nattens Kuld, Trævæltie, Bieffurer, Hunger og Tørst, som alle er en Krigsmands visse Skæbne.

Men derfor disse Lidelser imellemstunder ei blev forlindret (med et rigt Bytte, ved at erobre og plyndre den slagne Fiende, Stæder og Byers Indtagelse, hvor Guld og Penge ligesom en Arv tilfalder en Krigsmand, og dernæst kan finde Leilighed at forsøde Livets Onde med Glæde og Fornøielse hos Bæccus og Gudinden Venus, som for Penge er redebon at tractere og pleie en udmattet Siel) Saa kunde heller ikke en Krigsmand udholde og taale Krigens haarde Medfor.

Men hvad som nu er sagt om en Krigsmands Skæbne, kan jeg ikke egentlig applicere paa mig, thi det vil anses for latterlig, det er heller ikke min Tænkemaade i det Hele.

Undtagen for saavidt, at jeg som et Friens timmer i mine unge Aar med et tapper Herte og Reputation har tient under Gudinden Venus Fane, og holdet mange haarde Feldtslage med den raske Cupido, som ofte foruroeliger hende, og man er ikke Dag og Nat sikker for hans Pile-Skud, saa at jeg tilfulde har prøvet Birkningen af saadanne Beleiringer, som Krigs-
Gæst

5

Fæstninger aldrig har prøvet, skiont ingen fiendtlig Vold og Magt har kundet indtage min betroede Fæstning, hvorover jeg var Commendant, ikke desto mindre, har jeg dog været nødsaget at overgive den; ja! mine Kiære Venner veed jo nok, hvilken Magt og Force Guld og Penge medfører, og for samme maaske ofte de stærste Armeer falde og tage Slutten, og nu omstunder er for samme næsten alle Ting tilfals. Naar nu tillige en tappre General præsterer saadan Accord, saa maade jo den stærkeste Fæstning overgive sig i hans Hænder. Tillad Kiære Venner, at jeg endnu funkler lidt med de saa Kiærligheds-Gaister, som lever hos mig, jeg veed de forstaaer mit Sprog.

Skiont jeg er nu gammel og af soag-Helbred, og duer ikke mere, dog troer jeg at være bekjendt iblant de elskværdige og tappre Heltenders Tal; selgelig kan det hede om mig, som om en gammel erfaren Krigsmand, han er gammel og kan ei mere bruges, da han dog i sine unge Aar sandt alles Vindst og Venstabs, og blev tilbudet Tjeneste saavel hos Mars, som Gubinden Venus, og enhver vilde gierne give ham en god Sold og Gage.

Men uagtet denne min Alderdom og Svaghed, saa kan jeg dog ikke undlade at opgive for mine Venner nogle smaae Sentenker og Observationer, som jeg har anmerket, og bør efters

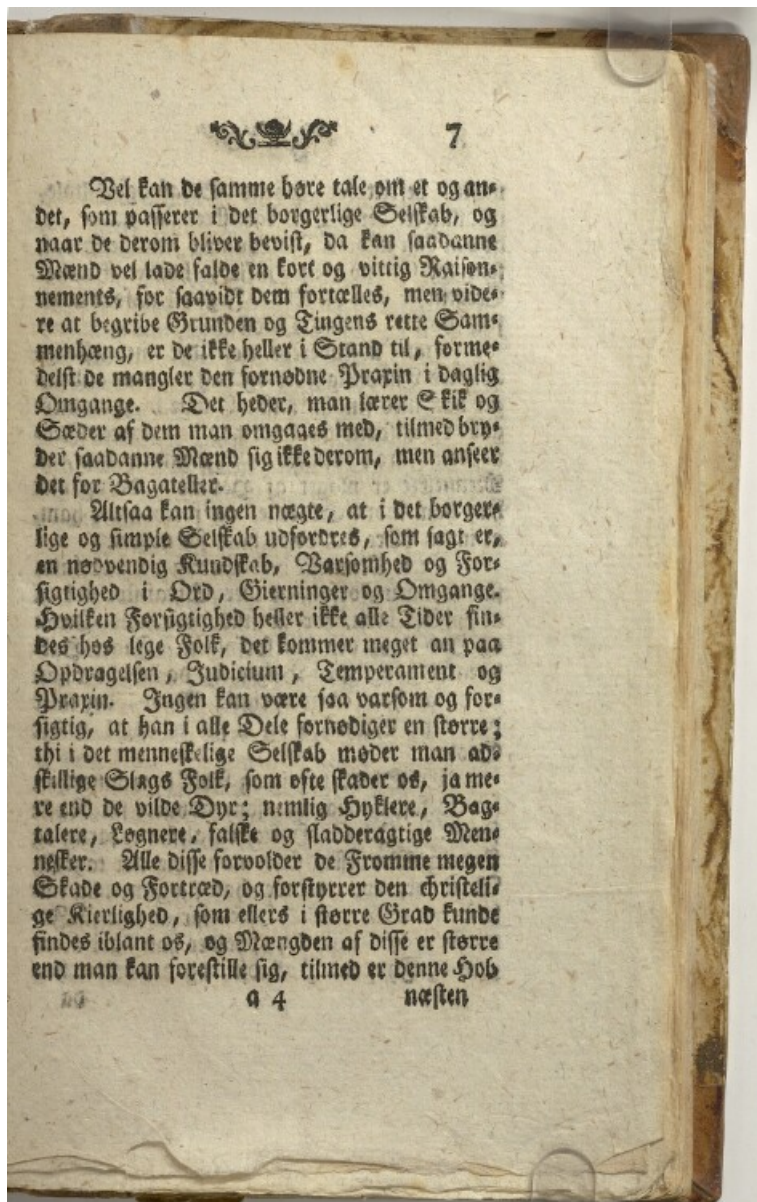

vertænkes af enhver Fornuftig, som daglig har
Omgang med Mennesker.

Jeg forsikrer dem oprigtig, at jeg som et
Fruentimmer, har igiennemgaaet mange for-
underlige Hændelser, jeg har lidt megen Sattig-
dem, Nød og Gienwordighed, saavel i mit
 eget Fode Land, som blant Fremmede, dem jeg
 i min Ungdom var nødsaget at sive til. Og
 jeg kom til en Nation, som ikke var af de meest
 Høflige og Godtalende, heller ikke meget raiso-
 nable, men dog troefaste i deres Ord og Lof-
 ter. Mandkønnetes Indtagenhed, at omgaaes
 Kvindkønnet, var ei heller saa meget beha-
 gelig, som ellers sigegyldig i deres Forlangende.
 Jeg blev og bekjendt med adskillige Fremmede,
 som kom reisende fra Stæd til ander; man
 veed at saadanne unge Herrer, der eie Mid-
 ler, er gierne begjærlig for at see sig om, saavel
 i de alvorlige, som comique Selskaber og For-
 samlinger, af hvilke sidste man ofte kan profi-
 tere noget, som udfordres til en nødvendig
 Kundskab i det menneskelige Selskab, der i sig
 selv er mere gavnsig, end som mange Lærde
 ikke indseer; thi en Mand, der anvender sin
 Tid til at blive perfectioneret i en eller anden
 Videnskab, og med Begjærlighed undersøger
 samme fra Grunden af, for at naage den beho-
 vende Guldkommenhed, bliver tilsidst saa ind-
 tagen deri, at han ikke bryder sig om noget
 andet.

Bel

7

Vel kan de samme høre tale, om et og andet, som passerer i det borgerlige Selskab, og naar de derom bliver bevist, da kan saadanne Mænd vel lade falde en kort og vittig Raisonnement, for saavidt dem fortælles, men videsre at begribe Grunden og Tingens rette Sammenhæng, er de ikke heller i Stand til, forme- delst de mangler den fornødne Praxis i daglig Omgange. Det heder, man lærer Etik og Sæder af dem man omgaaes med, tilmed bry- der saadanne Mænd sig ikke derom, men anseer det for Bagateller.

Altsaa kan ingen nægte, at i det borgere- lige og simple Selskab udfordres, som sagt er, en nødvendig Kundskab, Bøjsomhed og Forsigtighed i Ord, Gierninger og Omgange. Hvilken Forsigtighed heller ikke alle Tider findes hos lege Folk, det kommer meget an paa Opdragelsen, Judicium, Temperament og Praxis. Ungen kan være saa varsom og forsigtig, at han i alle Dele fornødiges en større; thi i det menneskelige Selskab møder man adskillige Slags Folk, som ofte skader os, ja mere end de vilde Dyr; nemlig Hylere, Bagatellere, Lognere, falske og sladderagtige Mennesker. Alle disse forvoolder de Fromme megen Skade og Fortrød, og forstyrrer den christelige Kierlighed, som ellers i større Grad kunde findes iblant os, og Mængden af disse er større end man kan forestille sig, tilmed er denne Hob

a 4 næsten

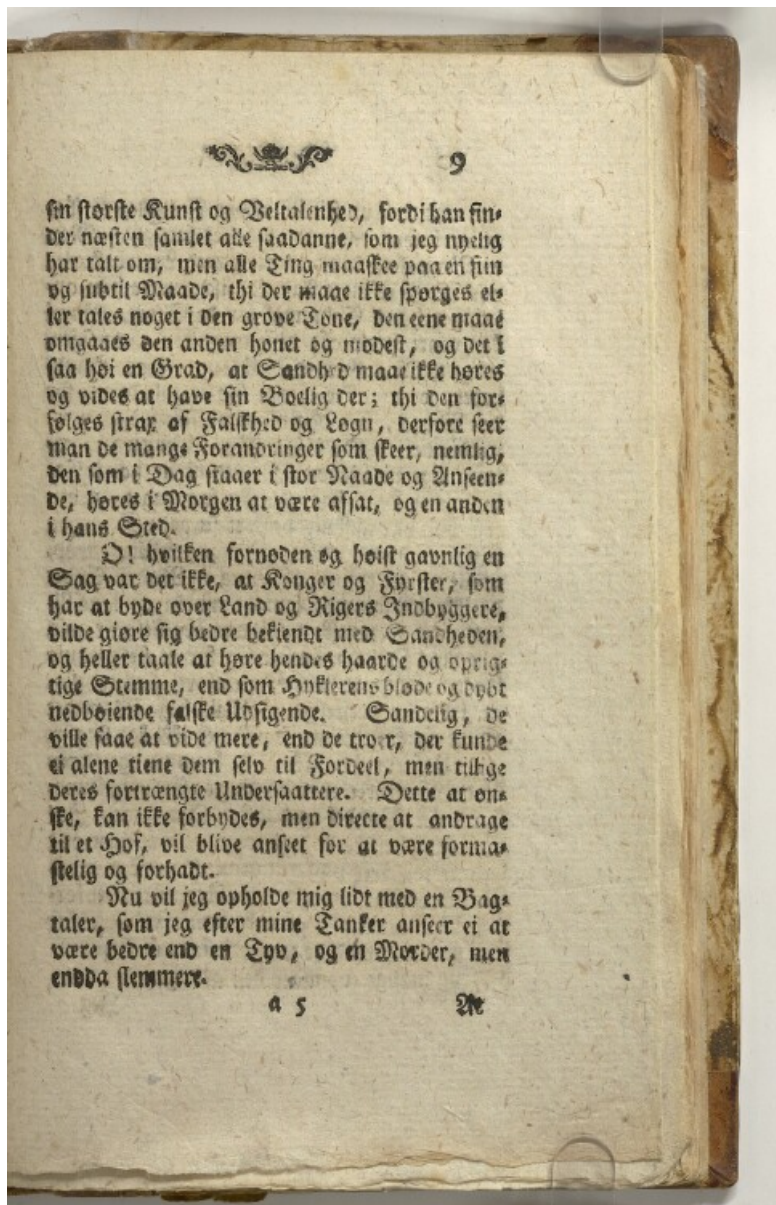

næsten befriet for Lovens Straf og Tiltale, medmildre deres Ondskab. Her saa aabenbar, at den kan underkastes Lovens offentlige Straf, som for Exempel en Hylker, hvilket skadelige Creatur er han vel ikke? Jeg vil anføre nogle faa Poster af hans Ondskab.

Han udstuderede noie det menneskelige Hjertes Tilboieligheder og Laster, dem anbringer han med sin hylkiske Tunge for, at være gode og anstændige, hoormed han styrter Mennesker i Fare og Ulykke. Fornemmer han, at Mennesket er plaget af Hosmod, da ophæler han ham indtil Skyerne, og forebringer ham, at ingen Ere kan være ham for megen.

Er et Menneske hæongierrig og hadefuld, saa er ingen Forfølgelse eller Straf stor nok til at ophidsse ham, for at sildbyede hans Hævn og Had imod den han forfølger. Gaer Hylkeren Afgang til en Bagtaler, da indbilder han ham, at han er en oprigtig Mand, der taler den rene Sandhed og ei stikker noget under Stolen.

En Sladderagtig og Falsk berømmmer han for troefast og kærting, som advarer sin Næste forud. Den Hylker er altsaa et farlig og skadelig Menneske, som man noie bør tage sig Bære for, dog indfinder han sig gemeentlig i alle formaaende Folkes Huse, for at søge sin Interesse. Fornemmelig opholder han sig i Kongens og Tyrkers Palladse, og der driver han

9

sin største Kunst og Betsalenhed, fordi han sin-
der næsten samlet alle saadanne, som jeg nyelig
har talt om, men alle Ting maaskee paa en fin
og subtil Naade, thi der maae ikke spørges els-
ter tales noget i den grove Tone, den eene maae
omgaaes den anden honet og modest, og det i
saa høi en Grad, at Sandhed maae ikke høres
og vides at have sin Boelig der; thi den først
følges strax af Falskhed og Eogn, derfor seer
man de mangs Forandringer som skeer, nemlig,
den som i Dag staaer i stor Naade og Ansees-
de, høres i Morgen at være assat, og en anden
i hans Sted.

O! hvilken fornøden og høist gavnlig en
Sag var det ikke, at Konger og Fyrster, som
har at byde over Land og Rigers Indbyggere,
vilde giøre sig bedre bekendt med Sandheden,
og heller taale at høre hendes haarde og oprig-
tige Stemme, end som Høflerens bløde og dybt
nedboiende falske Udsigende. Sandelig, de
ville saae at vide mere, end de troer, der kunde
ei alene siene dem selv til Fordeel, men tilgæ
deres fortrængte Underfaattere. Dette at øns-
ke, kan ikke forbydes, men directe at andrage
til et Hof, vil blive anset for at være formas-
selig og forhadt.

Nu vil jeg opholde mig lidt med en Bags-
taler, som jeg efter mine Tanker anser ei at
være bedre end en Eyd, og en Worder, men
endda stemmere.

At en Tys staaer af vor Formue, er skadelig, befyndelig naar man er fattig. Men en Dagtaaler, der hemmelig med Eogn bestaaer vor Ere, er mere skadelig, især naar han anbringer hans Calumnie for de Store, som vi kan vente Hjelp af; disse troer hvad han siger, tillige tser stille dermed, og ikke undersøger Sandheden, og maaskee er om for at tale derom for den Lidende, som dog maae passere for at være skyldig deri. Og i saa Maader er en Dagtaalere tillige en Morder, formedelst at hans Calumnie og Eogn har udvieket saa meget, at den som han har falskelig bekyvet sit gode Navn og Rygte, bliver betaget af Udgang til Leve-Brod, maae tilsidst crepere af Sorg og Rod. Er det da ikke det samme, som at myrde og tage Livet af et Menneske; thi den der betager mig mit Livs Ophold, anseer jeg for at betage mig Livet. Af dette som nu er anført, sees tydelig, at i det menneskelige Selskab begaaes meget Ondt og Skadeligt, som Loven ikke kan straffe. Udfordres da ikke af de fromme og velværende Mennesker en nødvendig og forsigtig Kundskab i sin Wandel og daglige Omgange. Ja! Sandelig! mere end vi troer og foreskille os; og vær forsikret paa, at denne Kundskab læres ikke saa hastig, mange unge Mennesker lider formedelst Mangel af en suidkommen Indsigt, ofte Skibbrud, forend de naaer den rette Erfarenhed, og mange opnaaer den aldrig.

Jeg

Jeg har hermed i Fortroelighed opgivet
til mine Venners Estimering de saa Obser-
vationer, som jeg i min Alder har erfaret.

Den eneste Fornøielse jeg nu eier, er at
jeg ikke lider Nød for mit Livs Ophold, som i
disse trouble Tider er en betydelig Post, for
hvilken man ei noksom kan yde Gud Tak og
Ere.

Dernøst kan jeg i min eentlige Stand dis-
verttere mig med de søde og fornøielige Umgan-
ge, jeg har haft med høie og fornemme Ven-
ner, som jeg conuerserede i mine yngre Aar,
med hvilke jeg havde de allerbehageligste og for-
troeligste Discourser; thi ethvert fornøitig Men-
neske, saa længe det lever, elsker en tilladelig
Fornøielse, og fortroelig Umgang med hinan-
den, som ikke skader andre, eller er dem til For-
argelse! ja jeg er næsten sordig at falde i Af-
magt, naar jeg tænker derpaa. Al! naar jeg
ret erindrer mig, hvor de var søde og takkelig-
re, saa finder jeg mig ligesom husølet i min
Siæl.

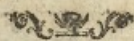
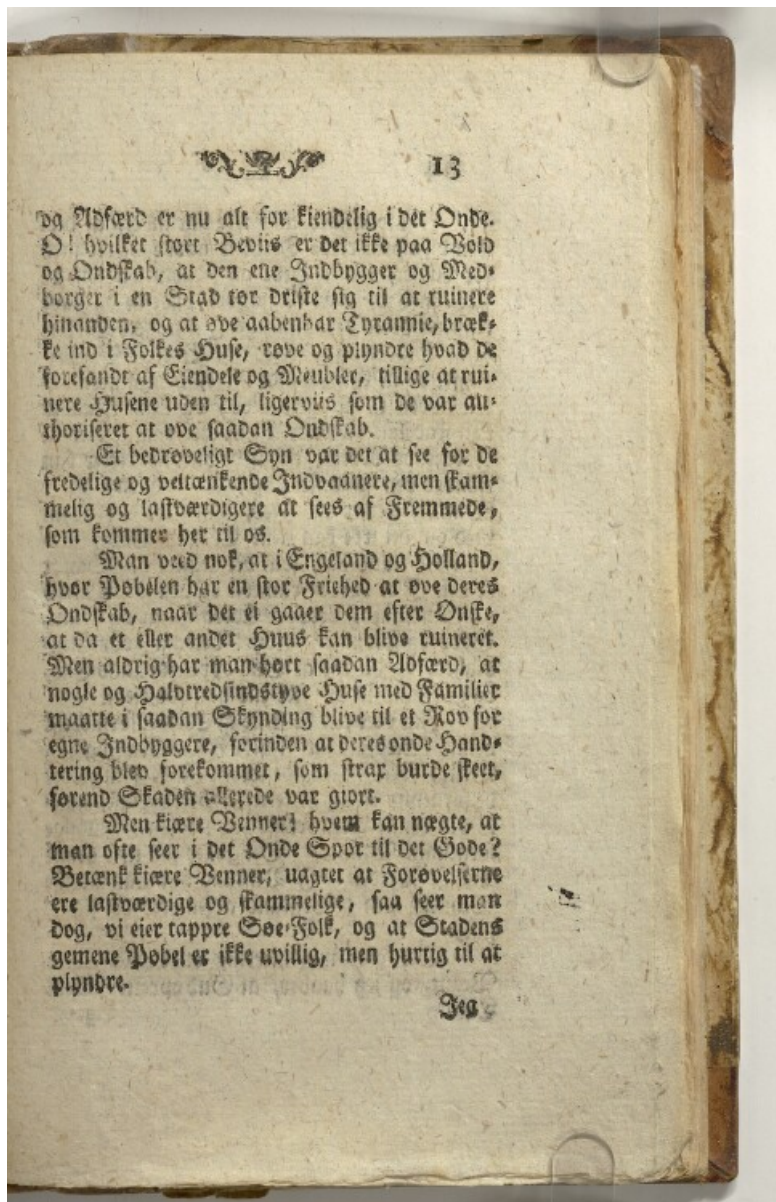
Sandelig, jeg vidste og fornøitig at iagte
tage den Forskiel, ved at omgaaes med mine
Overmand og de Fornemme, imod mange af
mine Ligemand. Af de første har jeg alle Ti-
der profiteret Honorite, Ere, Raifonablite og
subtil Umgange baade i Ord og Gierninger.
Derimod vilde de være accomoderet paa en mes-
siodisk og kildrende Maade. Og de sidste,
nemlig

nemlig Elæmændene, har jeg begieget enhver som de opførte sig. Om de samme maae jeg sige det, som jeg hørte af en meget rig G. . . . . Han sagde: Madam, alle Skind som garves, maae ikke lige haardt trakteres, men enhver Sort efter sin Bessaffenhed.

I det øvrige lever jeg nu i Henseende min Alder, som sagt er, fornøiet med min Skiebne, og takker Gud for, at jeg for nærværende Tid ei betændes i det Virskaf og Nærings-Beie, som mine Venner, der blev ruineret. Min Sorg og Siendighed havde da bleven større end Eders, i Henseende den Alder, jeg allerede har, ligesom samme vil falde tungt nok for Eder, som har ntaattet lide derved.

En forunderlig Tidspunkt, som man aldrig har kunde forestille sig at skee i Danmarks, hvilken vi i adskillige Entænde nu i mange Aar har oplevet. Hvis Tildragelser vore Efterkommere vil bedre blive underrettet om, end vi, som nu lever, (at sige den alarindelige Mand) thi formædelt vores ugudelige Forheld, kan vi billig forestille os, at være Guds Bøde og Straf undergivet, saa vi med Bluffel maae tilstaae, at have levet gjensidige og uhydige, og ikke givet Aar paa hvad Guds Tjenerre har talt i hans Navn, til vore Konger og Fyrster, og til alt Folket i Landet. Folgelig bør vi troe, at Gud finder fornødent at udføre sine Domme over os, da Menneskers Forhold
og

og Udfærd er nu alt for fiendelig i det Onde. O! hvilket stort Bæviis er det ikke paa Bold og Ondskab, at den ene Indbygger og Medborger i en Stad tør driste sig til at ruinere hinanden, og at ove aabenbar Tyrannie, brække ind i Folkes Huse, røve og plyndre hvad de foresandt af Eiendele og Meubler, tillige at ruinere Husene uden til, ligerviis som de var autoriseret at ove saadan Ondskab.

Et bedrøveligt Syn var det at see for de fredelige og betænkende Indvaanere, men skammelig og lastværdigere at sees af Fremmede, som kommer her til os.

Man veed nok, at i Engeland og Holland, hvor Pøbbelen har en stor Frihed at ove deres Ondskab, naar det ei gaaer dem efter Onske, at da et eller andet Hus kan blivt ruineret. Men aldrig har man hørt saadan Udfærd, at nogle og Halvtredstindstyve Huse med Familier maatte i saadan Skjynding blivt til et Rov for egne Indbyggere, forinden at deres onde Handtering blev forekommen, som strap burde skeet, forend Skaden allerede var gjort.

Men kiære Venner! hvem kan nægte, at man ofte sees i det Onde Spor til det Gode? Betænk kiære Venner, uagter at Foroverserterne ere lastværdige og skammelige, saa sees man dog, vi eier tappre Gode Folk, og at Stadens gemene Pøbel er ikke uwillig, men hurtig til at plyndre.

Jeg

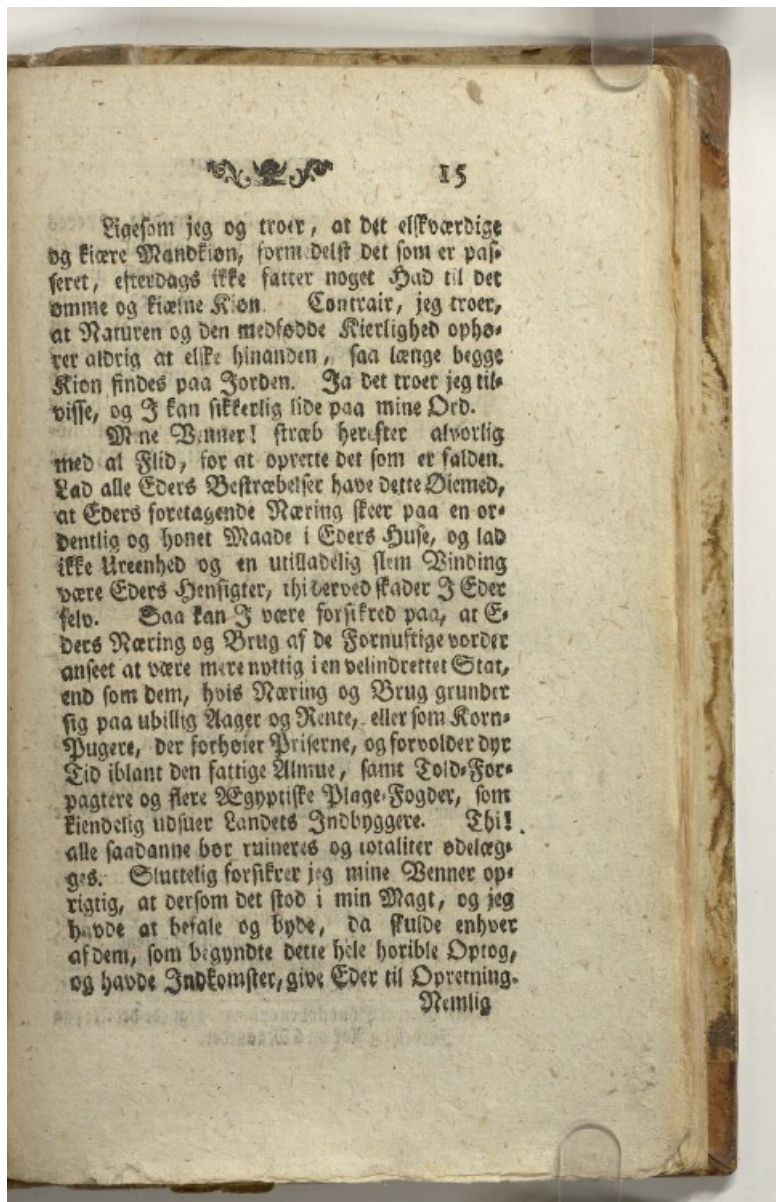

Jeg forestiller mig ikke ugrundet, at det som disse behjertede Cropper havde været med for Algier, i den Hede og Resolution som de var den Tid, *Mon Dieu* hvor vilde de da have ruineret deres berømmelige Festsings-Berker, samt Staden og gjort et rigt Bytte. Ja forskaffet os en evigvarende Fred, den vi nu maa see nedes til at tilkjøbe os, og i saa Maader kan skadelige og onde Ting ofte employeres til Fordeel og Nytte; thi af de bitterste Urter kan tillaves den sundeste Medicin. Men, mine Venner, det er nu Seed, som Seed er; hvem veed om det ikke kan tiene Eder til Gode, saavel i det Aandelige, som det Legemlige. Sandt er det, I er vorden ruineret og bragt i Armod og Elendighed, berøvet Eders Hus og Hiem, Gods og Formue. Men! betragt Jobs Elendighed, og betænk at Gud oprettede hans Tab, og gav ham siden meer end han for eiede.

Jeg veed, at de fleste af Eder er fornemdest denne Medfart sat ussede fra al Næring og Brug, fornemmelig de iblant Eder, som holdte de fornemteste og honetteste Ponsse-Huse, hvilke ved denne Forstyrrelse har tillige tabt mange fornemme Venner. Det gaaer saa til i denne slyndige Verden. I Velstand har man mange Venner, men i Veefstand absenterer de sig og flyer.

Det gjør mig hiertelig ondt paa Eders Begne, og jeg haaber, at Gud opretter Eders Tab,
Eder

Pigesom jeg og troer, at det elskværdige og klare Mandfion, som delst det som er passeret, efterdags ikke fatter noget Had til det samme og kiærlige Kion. Contrair, jeg troer, at Naturen og den medfødde Kiærlighed ophører aldrig at elske hinanden, saa længe begge Kion findes paa Jorden. Ja det troer jeg tilviffe, og I kan sikkerlig lide paa mine Ord.

Mine Venner! strøb heræfter alvorlig med at Glid, for at oprette det som er falden. Lad alle Eders Bestræbelser have dette Niemed, at Eders foretagende Raring skeer paa en ordentlig og honet Maade i Eders Huse, og lad ikke Ureenhed og en utilfældig slem Vinding være Eders Hensigter, thi erved skader I Eder selv. Saa kan I være forsikret paa, at Eders Raring og Brug af de Fornuftige vorder anseet at være mere nyttig i en velindrettet Stat, end som dem, hvis Raring og Brug grunder sig paa ubillig Ager og Rente, eller som Korn-Pugere, der forhoier Priserne, og forvolder dyre Lid iblant den fattige Almue, samt Sold-Forspagtere og flere Egyptiske Plage-Fogder, som fiendelig udsuer Landets Indbyggere. Thi alle saadanne bør ruineres og totaliter ødelægges. Sluttelig forsikrer jeg mine Venner oprigtig, at dersom det stod i min Magt, og jeg havde at befale og byde, da skulde enhver af dem, som begyndte dette hele horrible Drog, og havde Indkomster, give Eder til Opreming.
Næmlig

Nemlig: enhver skulle maanedlig af deres Indkomme svare 1 Mk. 8 Sk., som skulle continueere i 3 Aar og 6 Maaned (1), og alle andre, som kunde overttydes at have været med at plyndre og tiltaget sig Eders Eiendele, være sig hvem de ere, enhver bøde 200 Rdlr. og levere tilbage hvad de har rovet, enten in Natura eller med Penge Dernæst alle dem, der hemmelig haver råkioht sig Eders Eiendele, og stulende indfideder med samme, at levere dem tilbage, og bøde efter ders Værdie 3 gange saa meget.

Alt dette kunde blive Eder samtlig til en megen Erstaening, og tillige anses for en retfærdig Straf for dem, som med Svig og List har tilvundet sig sin Næstes Eiendele.

I øvrigt er det dog et Naades Tegn, at I er vorden skienket 6000 Rdlr. af Hans Majestæts Cassa, og tillige benaaded med Collect af Byens Indvaanere. Hvis frivillige Gaveres Beløb man endnu ikke veed, ventelig for medelst Tidens slette Omstændigheder, at den ei vil beløbe sig til meget.

Dog vil jeg haabe, at nogle af de gamle bekiendte Venner vil underhaanden og uformet vise Eder deres Godhed.

Fornemmelig maae I som christelige Mennesker finde Eder i alle Ting, og sige med Job: Herren gav, Herren tog, ic.

Disse Linier har jeg, som en medliden Søster funden fornøden at meddele Eder, som Hiertessykende Orøder, naar I angribes af Noalm og Sorg. Med Forblivende elskelige kiære Brodres og Søstres oprigtige Søster.

(1) Efterat Syndsløden ophørte, regnedes det ikke paa Jorden i 3 Aar og 6 Maaned.